

Лисенко М. О.,

Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, м. Київ

СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ ГІДРОЕКОЛОГІЇ

Стаття присвячена дослідженню особливостей словотвору одно-слівних термінолексем гідроекологічної сфери англійської мови. На основі широкої джерельної бази визначено роль у творенні даних термінів таких різновидів морфологічної деривації, як префіксація, суфіксація, словоскладання, комбінування слів за допомогою латино-грецьких формантів.

Ключові слова: *термінологія, термін, словотвір, афіксація, похідний термін, префікс, суфікс, словоскладання, складений термін, компонент складеного слова, комбінований термін.*

The article deals with the word-formation peculiarities of the one-word terms of the English hydroecology. Grounded on a wide source base the work investigates and characterises the role of suffixation, prefixation, composition and combination in the term-formation of this sphere.

Key word: *terminology, term, word-formation, affixation, derivative term, prefix, suffix, composition, composed term, combining form, combined term.*

Гідроекологія належить до новітніх напрямів вивчення водних ресурсів та їхньої охорони. Враховуючи залежність клімату Землі від гідроекосистеми, ця наукова дисципліна набуває особливого значення і бурхливо розвивається. Варто зазначити, що в зарубіжних наукових виданнях існують деякі неточності пов'язані з її визначенням. Доволі часто гідроекологію називають гідробіологією [33].

В енциклопедії “Британіка” тлумачення гідроекології взагалі відсутнє. А гідробіологія визначається, як наука, що асоціюється і традиційно пов'язується з лімнологією, яка займається дослідженням прісних вод [24].

Вітчизняні науковці розмежовують дослідницькі поля цих дисциплін. Вчені тлумачать гідроекологію як науку, що “вивчає водні екосистеми, їхні структури і закономірності функціонування, зумовлені взаємодією гідробіонтів як між собою, так і з навколишнім середовищем” [9, с. 215-216].

Враховуючи сучасний рівень інтернаціоналізації та глобалізації науки, необхідність консолідації та інтеграції зусиль різних держав та міжнародних інституцій в охороні навколишнього середовища, вивчення англійської термінології гідроекології набуває особливого значення.

Термінологія як складова літературної мови вже протягом тривалого часу є об'єктом наукового осмислення. Репрезентуючи систему наукових понять на концептуальному рівні, вона має універсальний, глобальний характер. Однак вербальні вирази науки мають певні особли-

вості у кожній літературній мові, а відтак, пошук специфічно національного в термінології конкретної галузі знань видається на часі [20; с. 16; 8; 5; 17 та ін.]. Водночас окремі підсистеми англійської термінології, зокрема гідроекологічна термінологіка, залишаються ще недостатньо вивченими.

Становлення і розвиток англійського категоріально-понятійного інструментарію, яким оперує гідроекологія, відбувалися внаслідок:

а) термінологізації загальнонавчальної лексики;

б) запозичення чужомовних слів та спеціальних найменувань з інших наук, зокрема, біології, зоології, ботаніки, екології, фізики, хімії, геології та ін. (наприклад, *sargopol* (з геології) – 'сапропель' – органічні або донні відкладення головним чином озер та лиманів, що складаються із органічних речовин і залишків гідробіонтів; *nannoplankton* (з біології) – 'нанопланктон' – організми планктону, розміри яких складають 5–50 мкм);

в) застосування процесів словотворення (афіксації, словоскладання тощо).

Дослідження шляхів поповнення термінологічного апарату сучасної науки знаходиться у центрі уваги мовознавців, оскільки наукова терміносистема, що зазвичай вважалася периферією літературної мови, зараз займає ключові позиції і стає активним провідником багатьох тенденцій розвитку лексики та словотвору в цілому [7].

Предметом нашого дослідження є словотвір, який пов'язаний не тільки з утворенням термінів на позначення нових понять, які потрібні суспільству, але й з підтриманням достатньої кількості похідних одиниць у мові науки, що забезпечують формальну і понятійну системність термінології окремої галузі, сприяють компактному вираженню потрібної термінологічної інформації [10; с. 15].

У ході збору та аналізу матеріалу були досліджені наступні фахові періодичні та наукові видання з метою виявлення гідроекологічних термінів: *Oceanological and Hydrobiological Studies* [28], *Ecohydrology and Hydrobiology* [23], а також лексикографічні англійські та багатомовні джерела, як от *The Oxford English Dictionary in 12 volumes* [32]; *Collins Dictionary of Environmental Science* [22]; *Encyclopedia Britannica* [24]; *The New York Times Encyclopedic Dictionary of the Environment* [31]; *Dictionary of Environmental Science and Technology* [30]; *Гидроэкологический русско-украинско-английский словарь-справочник: около 2000 терминов и понятий* [3]; *Англо-русский экологический словарь. Около 32000 терминов* [12]; *Англо-русский экологический словарь. Около 35000 терминов* [1]; *Тлумачний російсько-українсько-англійський словник з екології. Основні терміни: близько 3500 термінів* [19] тощо.

В результаті встановлено, що однослівні лексеми англійської гідроекологічної термінології (далі скорочено – АГЕТ), утворені морфологічним способом, становлять майже п'ятдесят відсотків досліджуваної терміносистеми. Решта – це терміносполуки різної структури, серед яких

домінують двослівні. Для подальшого опрацювання було обрано близько 700 однослівних термінологічних одиниць.

В англійській термінології гідроекологічної сфери морфологічна структура однослівної лексики представлена, головним чином 4-ма її різновидами:

1. Прості термінологічні одиниці (далі – ТО):
 - а) питома і повністю асимільована запозичена лексика;
 - б) частково асимільована лексика іншомовного походження;
2. Похідні ТО утворені: префіксальним, суфіксальним та префіксально-суфіксальним способами;
3. Складені ТО;
4. Комбіновані ТО.

Відносний кількісний склад цих термінологічних одиниць подаємо у наступній зведеній таблиці:

Таблиця 1
Похідні ТО АГЕТ утворені шляхом афіксації і представлені трьома її різновидами: суфіксацією, префіксацією та префіксально-суфіксальним способом словотворення

Прості ТО		Похідні ТО			Складені ТО	Комбіновані ТО
Питома і повністю асимільовані запозичення	Частково асимільовані запозич.	Утворені суфіксальним способом	Утворені префіксальним способом	Утворені префіксально-суфіксальним способом		
19%	6%	26%	19%	12%	5%	13%

І. В. Арнольд визначає префікс як дериваційну морфему, що стоїть перед коренем і змінює його значення [3].

Г. Марчанд тлумачить префікси як залежні морфемі, які стоять у передпозиції до вільних морфем [26, с. 129]. Він також зазначає, що тільки ті елементи, які стоять перед повнозначним англословним терміном можуть називатися префіксами [26, с. 132].

Префікси, за допомогою яких утворюється АГЕТ, можна умовно поділити на питому англійські і запозичені. Перші утворилися з незалежних слів англійської мови і є не досить численними: a-, be-, fore-, mid-, mis-, up-. Також в АГЕТ функціонують префікси іншомовного походження, які увійшли в терміносистему завдяки синтагматичним запозиченням з інших мов. Тобто коли певне число слів схожої структури запозичувало-

ся з інших мов, зразок міг сприяти новим утворенням шляхом злиття іншомовної морфемі з власне англомовною лексемою. В той час префікс ставав словотворчою морфемою [26, с. 129].

Жодних непорозумінь не виникає, коли ми говоримо про префікси, утворені в процесі розвитку мови на основі власних елементів, а також коли йдеться про ті, що мали статус префіксів в інших мовах (французька, латинська, грецька) і були запозичені звідти. Але деякі суперечності постають під час дослідження префіксів АГЕТ в різних лексикографічних джерелах.

Зокрема, префікси типу *bio-*, *hydro-*, *auto-* і т.д. не в усіх словниках кваліфікуються як префікси. Оксфордський тлумачний словник [32] і словник Вебстера [27] розглядають їх як компоненти складеного слова. В свою чергу, словник Лонгмана [25] вказує на їх приналежність до префіксів англійської мови. Цієї думки притримується також значна кількість вітчизняних та зарубіжних науковців [6; 17; 26].

Необхідно зазначити, що морфема у перед позиції до іншої морфемі виконує функцію префікса лише тоді, коли вона приєднується до вільної морфемі. З огляду на це, *hyper-* в терміні *hypersensitive* – це префікс, але у *hypertrophy* – ні, оскільки *-trophy* – це компонент складеного слова і не може самостійно функціонувати в англійській мові [26, с. 132].

Беручи вище сказане до уваги, можна стверджувати, що в АГЕТ нараховується:

а) понад 70 префіксів, які беруть участь у творенні похідних термінолексем, що мають структуру АБ, де А – префікс і Б – вільна морфема:

abio-, *a-*, *an-*, *ana-*, *aqui-*, *auto-*, *aero-*, *antho-*, *anti-*, *aplano-*, *argillo-*, *aucho-*, *bathu-*, *bio-*, *carpo-*, *chemo-*, *cryo-*, *desmo-*, *dia-*, *di-*, *disco-*, *echino-*, *ecto-*, *ento-*, *epi-*, *eu-*, *eury-*, *ex-*, *halo-*, *helo-*, *hema-*, *hemo-*, *hetero-*, *holo-*, *hydro-*, *hypo-*, *ichtyo-*, *in-*, *iso-*, *limno-*, *litho-*, *macro-*, *megalo-*, *mero-*, *meso-*, *meta-*, *micro-*, *mono-*, *nanno-*, *necro-*, *nekto-*, *noo-*, *ophio-*, *ovi-*, *palaeo-*, *partheno-*, *pedo-*, *pelago-*, *photo-*, *phyco-*, *phyto-*, *pre-*, *psammo-*, *pseudo-*, *rheo-*, *steno-*, *sub-*, *sym-*, *thanato-*, *thermo-*, *troglo-*, *xeno-*, *xero-*, *zoo-*;

б) 17 префіксів, що утворили дериваційні терміни за схемою АБВ, де А – префікс, Б – вільна морфема, В – суфікс:

a-, *actino-*, *auto-*, *aero-*, *an-*, *aut-*, *bi-*, *bio-*, *co-*, *de-*, *di-(dy-)*, *en-*, *epro-*, *epro-*, *epi-*, *em-*, *eu-*, *eury-*, *holo-*, *hydro-*, *ichtio-*, *im-*, *in-*, *macro-*, *micro-*, *mono-*, *osmo-*, *photo-*, *poly-*, *post-*, *pro-*, *pseudo-*, *rhaum-*, *re-*, *syn-*, *up-*.

Багато з цих префіксів походять з грецької і латинської мови та мають інтернаціональний характер. Деякі з них є більше, інші – менш активними. Незважаючи на це, не можна заперечити їх приналежність до цього виду афіксів. Адже вони повністю відповідають вимогам, які висувають науковці для зарахування тих чи інших морфем до групи префіксів англійської мови: вони не є незалежними, приєднуються до вільних морфем і модифікують значення останніх.

Щодо суфіксального способу творення АГЕТ можна відмітити його високу продуктивність. Близько 26% однослівних терміноелементів утворені суфіксальним і понад 12% – суфіксально-префіксальним способами.

Під терміном “суфікс” у науці, як правило, розуміють “афіксальну морфему, що стоїть після кореня (безпосередньо чи після іншої морфеми) і служить для творення нових слів чи граматичних форм” [13, с. 402].

За походженням суфікси АГЕТ можна умовно розділити на три основні групи:

- 1) суфікси, які утворилися в процесі розвитку англійської мови;
- 2) суфікси, що з’явилися в англійській мові внаслідок їхнього запозичення з романських та інших мов з повною або частковою асиміляцією;
- 3) афікси, що набули в англійській мові статусу суфіксів внаслідок запозичення великої кількості іншомовних слів, в яких вони були кінцевими елементами (зокрема, це стосується грецьких та латинських запозичень).

За цією класифікацією суфікси АГЕТ можна звести в наступну таблицю:

Таблиця 2

Якщо суфікси першої та другої груп є досить унормованими і класифікованими, то третя група викликає багато запитань і навіть суперечностей, а отже, вимагає детальнішої характеристики

I група	II група	III група
-er, -et, -ing, -th, -y.	-able, -age, -al, -ance (-ence), -ant, -ate, -er, -ery, -et, -ian, -ion, -ic, -ics, -ism, -ive, -ize, -ment, -oid, -ous, -tion (-ation), -ite.	-cide, -cyte, -graphy, -logy, -lysins, -meter, -metry, -phages, -phores, -scope.

Контакти англійської мови з багатьма іншими призвели до запозичення великої кількості іноземних слів, а разом з ними і дериваційних морфем. Справа в тому, що розвиток науки і техніки стимулює появу нових ТО на позначення певних понять. За вимогами термінології, ТО однієї сфери не повинні дублюватися в іншій науці. Трапляється, що вчені, даючи назву винаходу чи концепції виходять за межі рідної мови (у нашому випадку англійської) і вдаються до залучення лексичних одиниць та дериваційних морфем іншомовного походження. Як результат, в АГЕТ з’явилися похідні терміни утворені за схемою АБ, де А – вільна морфема, Б – суфікс, утворений від повнозначного слова іншої мови, який не функціонує автономно в англійській мові.

Варто також відмітити, що такі афіксальні елементи третьої групи не мають чітко визначеної функції суфікса власне англійської мови і у поєд-

нанні з подібними запозиченими елементами у передпозиції утворюватимуть, так звані, “комбіновані слова”, мова про які йтиме трохи згодом.

Як вже зазначалося, ми можемо назвати префіксом той формант, який не виступає в мові як самостійний і стоїть у передпозиції до вільної морфери. Відповідно, кінцевий елемент можна назвати суфіксом лише тоді, коли він приєднаний до повнозначного слова. Виходячи з цього твердження -score, -trophs, -phyts, -meter у сполуках galvanoscope, phagotrophs, retrophyts, hydrometer не можна вважати суфіксами, бо морфема, з якими вони сполучені не є вільними в англійській мові. Ці терміносполуки утворилися на основі грецьких слів, які в англійській мові були з’єднані інтерфіксом -o- і можуть гіпотетично відноситися до групи гібридів, оскільки складаються з іншомовних елементів, а також засобів англійської мови. Надалі ми будемо називати такий вид термінів комбінованими, згідно з класифікацією, наведеною в Таблиці №1 (див. вище).

Але незважаючи на велику кількість комбінованих терміносполук, існує ряд таких, які містять суфікси III групи. Наприклад, TO solarimeter – є суфіксальним дериватом тому, що “solar” подається в лексикографічних джерелах як незалежна лексема зі значенням “сонячний” і -meter – як “кінцевий елемент”, а в даному випадку суфікс, для позначення “інструменту для вимірювання чогось”.

Словоскладання є одним з найпродуктивніших засобів словотвору в англійській мові. Та попри це воно залишається найбільш суперечливим, коли йдеться про його лінгвістичний аналіз. Словоскладання – це поле дослідження, де постають складні завдання, численні проблеми залишаються невирішеними, а переконливі відповіді не надто легко знайти [29, с. 131].

В АГЕТ однослівні складені терміни становлять близько 5%, з чого впливає, що словоскладання відіграє мало помітну роль у творенні досліджуваних термінолексем.

Складене слово – це лексема, що складається з більше ніж однієї кореневої морфери [33].

Г. Марчанд, даючи визначення складеного слова, наголошує, що його елементи є поєднаними на базі відношення означення/означуване, яке називається синтагмою [26, с. 34-38].

Розмаїття типів складених слів зумовлює значну кількість їх класифікацій. Складені слова можуть бути класифіковані за типом поєднання і сполучуваного елемента, за частиною мови, до якого належить складене слово; за структурними ознаками частини мови, до якої відноситься складене слово; за семантикою на мотивовані та ідіоматичні; за структурою на ендо- та екзоцентричні, на синтаксичні та асинтаксичні і т. д.

У класі складених термінів-іменників АГЕТ ми також можемо виділити ендо- та екзоцентричні одиниці. До ендоцентричних належать ті ТО, які складаються з двох елементів, які є чітко вираженими детермі-

нантом і означуванім. При чому останній називає предмет, а детермінант модифікує його значення [2, с. 111]. Наприклад, *self-purification* – 'самоочищення вод'; *weed-fish* – 'смітна риба'.

Складені терміни гідроекології англійської мови представлені, головним чином, іменниками та прикметниками, які утворилися за такими моделями:

а) складені іменники

1. N+N: *watercourse* – 'водостік', *weed-fish* (переклад терміну див. вище) і т.д.;

2. A+N: *backwater* – 'заводь';

3. N+o+N: *parasitocenology* – 'паразитоценологія', *sporocyst* – 'спороциста';

4. V+N: *picklocks* – 'свердлуни';

5. N+ Participle I: *waterlagging* – 'заболочування ґрунту';

6. 1. Pron. self + N: *self-limitation* – 'самообмеження';

6. 2. Pron. self + Participle: *self-poisoning* – 'самоотруєння';

7. after +N: *after-harm* – 'залишкова шкідливість';

8. up + Participle I: *upweiling* – 'апвелінг' – підйом вод, що багаті біогенними речовинами, з глибинних зон океану до поверхні води;

б) складені прикметники

N+Participle I: *plant-eating* – 'рослиноїдні' тощо.

Вище вже згадувалася така група ТО англійської мови сфери гідроекології як комбіновані слова. Ці терміни були утворені поєднанням двох або більше компонентів складених слів. Деякі мовознавці [2, с. 80] наголошують на відмінності афіксів і компонентів складених слів, котрі також не є вільними у функціонуванні, але відрізняються від перших тим, що завжди запозичуються з іншої мови, в даному випадку з латинської чи грецької, де існували як такі або у вигляді окремих слів. Компоненти складених слів не схожі на усі інші запозичення тим, що вони трапляються в термінолексемах, які не зустрічалися в мові-джерелі, а були утворені лише на сучасному етапі розвитку англійської мови. Також, в той час, коли афікси характеризуються або передпозицією (префікси), або постпозицією (суфікси) по відношенню до повнозначної морфеми, один і той же компонент складеного слова може траплятися в різних позиціях. Порівняймо *retrophytes* і *phytophagy*, *phagotrophs* і *biophages*.

Комбіновані терміни, як і компоненти складених слів, носять зазвичай інтернаціональний характер.

Отже, характеризуючи основні закономірності словотвору англійської однослівної термінолексики гідроекології, можна зазначити, що на сучасному етапі її розвитку найбільш продуктивними є суфіксальний та префіксальний способи творення термінів. Не останнє місце займає комбінування формантів іншомовного походження для номінації певних наукових понять, а також суфіксально-префіксальний різновид терміно-

ворення. Варто відмітити той факт, що, попри свою поширеність в англійській мові, словоскладання не є типовим для цього прошарку термінів гідроекології англійської мови, про що свідчить відносно невелика їх кількість (див. табл. 1).

Бібліографія

1. Англо-русский экологический словарь. Около 35000 терминов / Акжигитов Г. Н., Мазур І. І., Маттіс Г. Я. – М.: Русский язык, 2000. – 603 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка: Учебник для студентов институтов и факультетов иностранных языков. – 3-е издание., перераб. и доп. – М.: Высшая школа, 1986. – 296 с.
3. Гидроэкологический русско-украинско-английский словарь-справочник: около 2000 терминов и понятий / [ред.-состав. В. Д. Романенко]. – Київ: Деміур, 1999. – 262 с.
4. Грицьків А. В. Міжсистемна взаємодія як чинник термінотворення (на прикладі англословних фінансових термінів): дис. ... канд. філол. наук. 10.02.04/ Грицьків Андрій Васильович. – Тернопіль, 2004. – 256 с.
5. Гумовська І. М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти: дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.04 / Гумовська Ірина Миколаївна. – Львів, 2000. – 186 с.
6. Гутиряк О. І. Англійська термінологія маркетингу: структура та семантичні характеристики: дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.04 / Гутиряк Оксана Ігорівна. – Львів, 1999. – 209 с.
7. Даниленко В. П. О терминологическом словообразовании / Валерия Петровна Даниленко // Вопросы языкознания. – М.: Наука, 1973. – № 4. – С. 76 – 78.
8. Дуда О. І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові (на матеріалі літератури з кредитно-банківської справи): дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.04 / Дуда Олександра Ігорівна. – Львів, 2001. – 258 с.
9. Екологічна енциклопедія: у 3 т. / [гол. ред.-упоряд. А. В. Толстухов]. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2007 – 2008. – Т. 1 – 3.
10. Єнікієва С. М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови: Монографія / Санія Маратівна Єнікієва. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2006. – 303 с.
11. Журавлева Т. А. Особенности терминологической номинации: Монография / Татьяна Анатольевна Журавлева. – Донецк: АООТ Торговый Дом "Донбасс", 1998. – 253 с.
12. Коваленко Е. Г. Англо-русский экологический словарь. Около 32000 терминов / Е. Г. Коваленко. – М.: ЭТС., 1996. – 784 с.
13. Мала філологічна енциклопедія / [уклали О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк.]. – К.: Довіра, 2007. – 478 с.
14. Мешков О. Д. Словообразование современного английского языка: Монография / Олег Давидович Мешков. – М.: Наука, 1976. – 248 с.
15. Полужин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення: Монографія / Михайло Михайлович Полужин. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 240 с.

16. Скоп'юк Т. Г. Термін у семантичній структурі англомовного тексту (на матеріалі обчислювальної техніки): дис. ... кандидата філолог. наук: 10.02.04/ Скоп'юк Тетяна Георгіївна. – К., 1997. – 150 с.
17. Стефанова Н. О. Сучасна англомовна термінологіка сфери освіти: дис. ... кандидата філолог. наук: 10.02.04 / Стефанова Наталія Олександрівна. – К., 2004. – 226 с.
18. Ткачева Л. Б. Основные закономерности английской терминологии / Людмила Борисовна Ткачева. – Томск: Томский университет, 1987. – 200 с.
19. Тлумачний російсько-українсько-англійський словник з екології. Основні терміни: близько 3500 термінів / [ред. А. А. Рудніка]. – Харків, 2000 – 736 с.
20. Харченко О. В. Особливості розвитку сучасної журналістської термінології англійської мови (1960-1990-ті рр.): дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.04/ Харченко Олег Валентинович. – К., 1999. – 234 с.
21. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцев]. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
22. Collins Dictionary of Environmental Science / Gareth Jones, Alan Robertson. – London: Harper Collins, 1990. – 474 p.
23. Ecohydrology and Hydrobiology. – Vol. 7 – 8. – 2007 – 2008. – № 1– 4.
24. Encyclopedia Britannica [Електронний ресурс]. – Режим доступу до енциклопедії: <http://www.britannica.com/>
25. Longman Dictionary of Contemporary English [director Della Summers]. – Twelfth impression. – Italy: La Tipografica Varese, 2008. – 1950 p.
26. Marchand H. The Categories and Types of Present-Day English Word Formation. – Munich, 1969. – 546 p.
27. Merriam-Webster Online Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника: 1. <http://www.merriam-webster.com/>
28. Oceanological and Hydrobiological Studies. – Vol. XXXVII. – 2008. – № 1-4.
29. Plag Ingo. Word-formation in English / Ingo Plag – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 240 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до книги: <http://books.google.com.ua/books?id=78KFCIHtJS4C&pg>
30. Porteous A. Dictionary of Environmental Science and Technology / Andrew Porteous. – Chichester; New York: Wiley, 1992. – 439 p.
31. Sarnoff P. The New York Times Encyclopedic Dictionary of the Environment / Paul Sarnoff. – New York: Equinox Books, 1973. – 352 p.
32. The Oxford English Dictionary in 12 volumes. – Oxford: Clarendon Press. – 1970 – 1982.
33. Wikipedia. The Free Encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу до енциклопедії: <http://en.wikipedia.org/>